

Adonyi Sztancs János

Elprédált elit

(Arisztokratának nem jár bocsánat?)

Adonyi Sztancs János 1958-ban született Nyíradonyban. Író, költő, újságíró, közgazdász. A gazdasági pályát messze elkerülte, zsurnalisztaként végigjárta a szakma minden grádicsát. Legutóbb a Szabad Föld szerkesztője, főmunkatársa volt. Budapesten él. Jelenleg a magyar főnemesekről szóló

könyvsorozatának harmadik, befejező kötetén munkálkodik, valamint saját vesetranszplantációjának élményeit feldolgozó regényét írja *Vendégvese* címmel. Az Adonyi előnevet Ratkó József költő „adományozta” neki.

Művei: *Kőmagos hógolyó* (versek, Antikva, 1989), *Száz herefullánk* (erotikus versek, Gazdasági Média, 1992), *Meseautó* (gyerekversek, Móra, 1996), *Világjáró meseautó* (gyerekversek, Nemzet Lap- és Könyvkiadó, 2002), *Arisztokraták ma* (riportok, Editorial, Kossuth, 2007, 2008), *Arisztokraták ma II.* (riportok, Diario, 2008), *Mászetetés* (regény, Puli Kiadó, 2009)
Honlap: www.adonyisztancs.hu

A Magyarországon élő százharminc történelmi család közül eddig hetvennel kerültem kapcsolatba, és az így megszerzett ismereteim alapján ezúton is a leghatározottabban vissza kell utasítanom a főnemeseket lesajnáló megnyilvánulásokat.

Hogy mi jellemzi a magyar arisztokraták (bárok, grófok, örgrófok, hercegek, főhercegek) többségét a 21. század elején?

1. Feltétlen ragaszkodás a magas kultúrához;
2. nemzeti elkötelezettség;
3. istenhit.

A főnemeseikkel való találkozásaim során leginkább az izgatott, ami túlmutat az egyes családok, családtagok életén, sorsán, vagyis: mekkorát bukott az ország, a magyarság azon, hogy brutálisan kiiktatták az arisztokráciát a társadalomból? Ebből aztán egy további kérdés következik: milyen feladat várhat manapság a történelmi famíliák túlélő tagjaira a hon- és nemzetépítésben?

Több száz év kell ahhoz, hogy egy nép kigyöngyözön magából egy kifinomult, nemzetközi beágyazottsággal rendelkező elitet. Ezért szerintem a főnemesség társadalmi, nemzeti érték. Ezt az értéket próbálták teljesen elpusztítani azok, akik egyfajta új világot vizionálva végképp el akarták törölni a múltat. Tehát e tekintetben pontosan akkorát buktunk, amekkora kárt okoztak a kíméletlen eszme harcosai az arisztokráciában mint értékőrző, értékteremtő „osztályban”.

A Napkút Kiadó gondozásában novemberben megjelenő, *Elprédált elit* című szociográfiámban itthon élő főnemesi leszármazottak értékelik az ezeréves elit teljesítményét, illetve elmondják véleményüket a rendszerváltozás óta történteikről.

Mi a legnagyobb sérelme manapság az arisztokráciának hazánkban?

Báró Gudenus János: – Csak jelképes gesztus volt az anyagi kárpótlás, aminek mértéke jobbra visszatetszést váltott ki az érintettekben, az itthon maradt és a külföldre szakadt honfitársainkban egyaránt. A legnagyobb fájdalmat azonban nem az anyagi veszteség okozta, hanem a kollektív bűnösség elvén alapuló meghurcoltatás, vagyis a B-listázás, az internálás, a kitelepítés, a bebörtönzés, Recsk, Hortobágy. Ezenkívül fájdalmas volt, hogy középiskolák, egyetemek kapui zárultak be az X-es gyerekek előtt. Nehéz volt feldolgozni azt is, hogy megtiltották a teljes történelmi nevek viselését, valamint hogy emigrációba kényszerítették a főnemesség tagjainak nagy részét. Az okozók, illetve jogörökösök mindezekért a mai napig még bocsánatot sem kértek.

Báró Schell József: – A legnagyobb sérelem a főnemesi osztály megsemmisítése. Ráadásul nem történt meg ennek nyilvános bevallása.

Gróf Batthyány Bálint: – Akit faji besorolása vagy társadalmi osztályhoz való tartozása miatt üldöznek, börtönbe zárnak, vagyonától megfosztanak, megaláznak, hazája elhagyására kényszerítenek és nemkívánatos elemnek nyilvánítanak, az a sérelmeket nem tudja megemészteni, elfelejteni. Nemcsak a bántásokat elszünető személy, hanem a hozzátartozók is hosszú ideig, generációkon át szívükben hordozzák a fájdalmat.

Báró Riedel Miklós és Lóránt: – A rendszerváltást követően az arisztokrácia és általában a nemesség támogatta a konzervatívnak mutakozó pártokat. Erre egyetlen esetben sem kapott viszonzást. Sem erkölcsit, sem

anyagit. Nem jött számításba a valódi kárpótlás, még a névhasználat kérdését sem merte felvállalni az MDF. Egy bátortalan kezdeményezésre ez volt a válasz: „Nem aktuális.” Még ma sem tudunk anyakönyvi másolatot kapni az eredeti szöveggel, hacsak egy-egy plébános ki nem segít bennünket. Nekünk személy szerint nincs anyagi sérelmünk. Látjuk azonban, hogy az elvesztett értékek visszatérítése nem érdeke a társadalomnak, a politikai erők, bármely oldalon, határozottan ellene vannak, bár ezt így senki nem mondta ki. Hogy mi volt a magyar kárpótlás célja, nem tudjuk. Valószínűleg látszatintézkedésről volt szó. Az biztos, hogy a következménye a múlt végleges és jogilag korrektnek mondható eltörlése. A kárpótlást Németországban jól oldották meg, és tudomásunk szerint még Romániában is megnyugtatóbban kezelik a kérdést. Tekintve hogy nem történt semmi az elszünetett nélkülözések és mellőzések társadalmi rehabilitációja érdekében, ezért a magyar arisztokrácia nem érzi, hogy a jövője félelemmentesen és megbecsülésben telhet. A címek viselésének újbóli engedélyezése lehetne, lehetett volna az erkölcsi kárpótlás. Kisebnek tűnne a sérelem, ha jelentősebb pozíciókban láthatnánk előnevet használó személyiségeket. Szinte törölték az arisztokráciát az irodalomból és más művészi alkotásokból is. Igaz, persze, őfelsége volt ellenzéke, Esterházy Péter író néha grófként jelenik meg a médiában. Irodalmi rangjának megítéléséhez nem értünk, társadalmi szerepét nem kívánjuk tárgyalni.

Gróf Zichy László: – Amikor a kárpótlásról értesültem, igencsak meglepődtem. Hát létezhet ilyen? Amikor a mértékéről gondolkodtam, leginkább az járt a fejemben, hogy szegény az

ország, bajban van, és ha jogos is a kárpótlás, vajon tényleg most jött el a megfelelő pillanat? Meg aztán gróf és kulák egyformán vesztett: mindenét. Az azért furcsa volt, amikor anyám budai, Napraforgó utcai háza után kétszázezer forint értékű kárpótlási jegyet kaptunk, miközben az ingatlant negyvenmillió forint eladási áron hirdették éppen. Ma már azt is tudom, hogy hazánkban jelenleg több és jellemzően nagyobb területű nagybirtok létezik, mint a második világháború vége előtt. Milyen jogon? Ki beszélhet akkor itt földosztásról? Még ma is eredményként mutatják fel az 1945-ös földosztást, ami által a gazdálkodáshoz alig értő cselédek és zsellérek gazdagodtak – papíron. Mert jött a kolhozosítás, amikor kényszerből mindenki szinte mindent bevitt a közösbe, az elutársi hitbi-

zományba. Manapság, széttekintve a határban, nagybirtok nagybirtokot követ. Az Európai Unió szabályozása alapján, talán már két év múlva, nyíltan, idegenek tulajdonolhatják majd az említett területek jó részét. Hogy van ez, kérem? Immár nemcsak az egykori „nagyurak” birtokait rabolják el, hanem az egész nemzetét? Nem a vagyonvesztés fáj, országunkban az szinte rutin, inkább az bánt, hogy olyanok kótyavetyélik el a magyar nép vagyonát, akik érzelmileg nem kötődnek nemzetünkhöz.

Báró Atzél Ferenc: – Kardinális sérelmünk, hogy nem történt meg a sokak által hirdetett rendszerváltás. Voltak ugyan jelentős eredmények, de a lényeg maradt, illetve elmaradt. Most, 2010. április elején az uralmon lévők jogfolytonosnak tekintik a rendszert a korábbi, bolsevik uralommal.

Egy költői világ – üveggolyónyi sűrítésben¹

Egy hosszabb tanulmányban érdemes lenne alkotás-lélektani elemzést készíteni az elmúlt körülbelül félszáz év kárpátaljai magyar irodalmáról, illetve annak kezdeteiről. Izgalmas következtetésekre juthatnánk az irodalom, a művészet keletkezéséről, hiszen egy alig százötvenezer főt számláló közösség a lehető legrosszabb körülmények között, az anyaországtól sokáig teljesen elzártan, némi retorikai túlzással élve: szinte a semmiből termelte ki azt a néhány alkotót és művet, amely ma is maradandó értéknek bizonyul, és fémjelzi e térség magyar irodalmát. Fodor Géza legjobb verseivel ezek közé az alkotók közé tartozik.

Pályája az Ungvári Állami Egyetem falain belül szerveződő Forrás Stúdióban indult, melyben olyan, azóta széleskörűen ismertté vált személyek találtak otthonra, mint Vári Fábán László, S. Benedek András, Dupka György vagy Füzesi Magda, hogy csak néhány nevet említsek. A Forrás-nemzedék egyértelműen a Kovács Vilmos-i örökség felvállalója és továbbvivője lett, s ez biztosította erkölcsi tartását, ez alapozta meg számára a kárpátaljai magyar közösségért érzett felelősség hiteles művészi alkotásokban történő megnyilvánulását. Fodor Géza maga is sokat foglalkozott ezzel az örökséggel. Ő jegyzi szerkesztőként az 1992-ben az Intermix Kiadó gondozásában megjelent *Testamentum*

¹ Fodor Géza *Angyalok kezéből kihulló tájon* című, hamarosan megjelenő kötetének utószava

című kötetet, amely Kovács Vilmos válogatott verseit, illetve Fodor Géza utószavát tartalmazza. De a Forrás-nemzedékkel való, a rendszerváltás utáni számvetést előkészítő antológia (*Nézz töretlen homlokomra*, 1994) összeállítása szintén az ő nevéhez fűződik. A hely szűke miatt itt éppen csak megemlíthetem tudományos cikkeit, történelmi esszéit, tanulmányait, hiszen világnézetéről, történelemszemléletéről, erkölcsi tartásáról, a magyar nemzethez való viszonyáról ezekből szerezhetünk tudomást.

Fodor Gézát mégis elsősorban költőként tartjuk számon. Nem véletlenül. Költészete különleges értéke a kárpátaljai magyar irodalomnak. Különlegessége többek között a tudatos poétikai építkezésben keresendő. Egy sajátos költői nyelvet alakított ki magának, amely rendkívül tágas versvilágot eredményezett. De tisztábban látunk, ha elolvassuk, mit gondolt maga a költő a versről első gyűjteményének megjelenésekor, 1986-ban: „NEKEM A VERS – a kifejezés határáig és azon túl – a legigazabb csillagos beszéd, az élő lelkiismeret tükörvilága. Közegként a mozdulatlan sívai tánc öt sugarának magasízzása – egyetlen farkasszemnyi összesűritésben. Mint vállalkozás: az oroszlánra induló vadász nyúlszívremegésig táguló, torokszorító dobogása. Eszköz gyanánt a legmegbízhatóbb iránytű. Nem azúrjáratokat jelez az ég aljában, de ereinket a földben, hitünket az újrasarjadó fűszálban – mindennapi reményeinket...” E sorokat olvasva jutott eszembe Penckófer János megfigyelése Fodor Géza verseivel kapcsolatban: „Annak ellenére, hogy igen jól ismert és teljesen ismeretlen elemek kavarnak sokszor egy-egy költeményen belül, nem riasztják el az olvasókat. [...] Leginkább a »nem értem, de szép« jól ismert vélemény jellemezheti őket.”²

Fodor Géza költészete a modernség különféle tapasztalataiból táplálkozik, ezzel együtt nehezen sorolható be egy adott irányzatba. Nyelvi radikalizmusa figyelemre méltó: a versek tartalmi része gyakran az érthetelenség határát súrolja, megteremtve ezzel az asszociációk majdhogynem végtelen lehetőségét. Ízig-vérig intellektuális líra az övé: versei olykor az egzotikus motívumok mellett kulturális utalásokkal telítődnek, mindemellett a természettudományos szakszókincs gyakori alkalmazásával teremt az általános és kisebbségi léttapasztalatokra rákérdező versvilágot.

Ez a tudatosan ilyené formált világ már az első kötetben koncentráltan jelenik meg. Itt minden szónak megvan a maga biztos helye, a motívumok minden esetben gondosan kiválasztottak, a versek rendkívül csiszoltak. Ez a műgond a későbbiekben némiképp oldódik, ami e líra elerőtlenedésével fenyegetett sokáig. De az *Együtt* hátsábjain újabban publikált nagyobb lélegzetű verseinek némelyike arra enged következtetni, hogy Fodor Géza életműve még lezáratlan, bármelyik pillanatban születhetnek értékesnek tekinthető alkotások.

* * *

A jelen kötetben igyekeztünk összegyűjteni Fodor Géza eddig született verseinek legjavát, a négy itteni ciklusban gyakran új megvilágításba, új kontextusba kerülnek a művek, ezzel is kielégítve az újraolvasás mindenkori igényét.

A hatvanadik életévét betöltött költő régebbi kötetei ma már alig hozzáférhetőek. Reméljük, ezzel a válogatáskötettel sikerül pótolni valamelyest a hiányt.

Csordás László

² Penckófer János: *Tettben a jellem. A magyar irodalom sajátos kezdeményei Kárpátalján a XX. század második felében*, Bp., Magyar Napló, 2003, 129.